

ST. JOZEFBEELD IN DE H. NICOLAASKERK HEYTHUYSEN.

Een van de belangwekkendste kunstwerken in de parochiekerk van Heythuysen is het beeld van Sint Jozef met het kind Jezus van Jan van Steffeswert.

KUNSTENAAR.

Jan van Steffeswert (vóór 1470-na1525) wordt getypeerd als Maaslandse beeldensnijder. Hij was werkzaam in Maastricht en had zijn atelier in het Mariastraatje. Zijn naam klinkt naar de plaats Stevensweert maar op geen enkele manier is aangetoond dat hij er vandaan kwam of ooit geweest is.

Gedateerd werk van deze kunstenaar ligt tussen 1502-1524. Dit beeld is gesigneerd maar niet gedateerd. Het wordt als 'laat' beeld van deze kunstenaar beschouwd, +/- 1515-1520, omdat Jan van Steffeswert pas op latere leeftijd beelden signeerde.

Het werk van Jan van Steffeswert wordt als laatgotisch gekarakteriseerd.

HET BEELD.

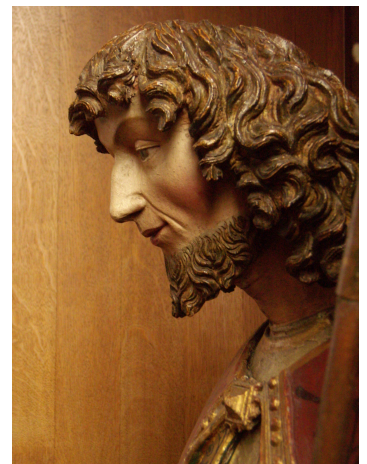
De figuren staan op een vijfzijdig voetstuk waarop de beeldensnijder zijn signatuur heeft aangebracht. De signatuur bestaat uit de letters IAN. De letters I en N zijn aangebracht op beeldhouwersbijltjes, de A is weergegeven op een schildje naast een vorm van een onbekend beeldhouwerswerktuig.

Het eikenhouten beeld, H 131 cm, Jozef met het kind Jezus aan de hand is een voor die tijd zelden voorkomende uitbeelding. Door de suggestie van een loopbeweging wekt dit tafereel de indruk alsof vader en zoon onderweg zijn. De voorstelling wordt dan ook soms 'De terugkeer uit Egypte' genoemd.

Sint Jozef wordt gekenmerkt door zijn expressief gelaat, omgeven door sierlijke haarlokken. Hij is gehuld in een rijk geplooid kleed dat reikt tot halverwege het been en in een mantel met brede omgeslagen kraag. Het plooienspel van de mantel wordt benadrukt doordat de mantel over de linkerarm is gedrapeerd. De polychromie komt vooral tot uitdrukking in de rijk gedecoreerde mantels. Jozef houdt een (bloeiende) leliestaf in de linkerhand. Deze staf schijnt van latere datum.

Met de rechterhand leidt hij het kind Jezus, voorzichtig maar zeker. Het glimlachende kind draagt ook een kleed met rijkelijk plooienspel. Met de rechterhand maakt het kind een zegenend gebaar. Beiden dragen om de hals een sieraad, mogelijk omdat de dochter van de beeldhouwer ontwerpster van sieraden was.

Het beeld is aan de achterzijde uitgehold en voorzien van een afdekplaat, gevormd naar het

beeld en beschilderd in de aansluitende kleuren.
In de linkerarm van Jozef zijn enkele deuvels te zien waarmee de houtdelen aan elkaar gepend en gelijmd zijn.
Aan de achterzijde in de hals is een stalen oog bevestigd.
Op de achterhoofden bevinden zich gaatjes voor een (niet meer aanwezig) aureool.

Midden boven en beneden zijn de deuvels te zien waarmee de houtdelen aan elkaar gemaakt zijn.

RESTAURATIES.

Het beeld valt onder Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed van het rijk (voorheen Erfgoedinspectie, voorheen monumentenzorg). Bij deze wettelijke bescherming horen rechten en plichten. Dat houdt ook in dat het van overheidswege regelmatig wordt gecontroleerd en er wordt advies uitgebracht betreffende onderhoud. Dat wil ook zeggen dat we het beeld niet zonder toestemming mogen uitlenen voor een tentoonstelling. Voor uitlenen naar het buitenland moet zelfs speciale toestemming aangevraagd worden.

Er zullen door de eeuwen heen zeker meerdere restauraties hebben plaatsgevonden. Uit de tijd dat het beeld zich in Heythuysen bevindt kennen we de belangrijkste:

1879

Het beeld is in 1878-1879 in Roermond bij atelier Joseph Thissen voorzien van een tweede rijke beschildering of polychromie. Onder deze 19e-eeuwse beschildering bevinden zich nog delen van de oorspronkelijke polychromie uit +/- 1515.

Van de 'restauratie' uit 1878 bestaat nog een kort handgeschreven betalingsbewijs van Joseph Thissen, prijs Nlg 60,-.

Het polychromeren is vrijwel zeker weer door Thissen uitbesteed, de naam Sjang Wuts wordt ergens genoemd maar hiervoor zijn geen harde bewijzen. De polychromie wordt door deskundigen als zeer mooi beoordeeld.

1960

Rond 1960, onder deken Geurts, is het beeld naar Roermond geweest om te conserveren. Dat wil zeggen de huidige toestand fixeren zodat de beschadigingen zich niet verder kunnen ontwikkelen.

1977

In 1977 is het beeld gerestaureerd en behandeld tegen houtworm.

Er zijn enkele vingers bijgemaakt en de polychromie is schoongemaakt en hersteld.

1998

In 1998 is het beeld in het SRAL (Stichting Restauratie Atelier Limburg) opgeknapt voor de grote Jan van Steffeswert-tentoonstelling in 2000 te Maastricht.

Rijke polychromie

Atelier Arnold Truyen SRAL Maastricht.

Tijdens een bezoek aan het SRAL in Maastricht toont restaurateur Arnold Truyen ons wat er aan het beeld gedaan wordt. De beschadigde plekken worden geconserveerd. Een en ander mag ook weer niet zo definitief dat de oorspronkelijke polychromie ooit niet meer bereikbaar is. Een laagje verf met een oppervlakte van +/- 5x5cm van een beeld verwijderen kost ongeveer een dag werk. Om de verfstructuur vast te stellen wordt een verfschilfer in een heldere kunststof gegoten, vlak geslepen, gepolijst en onder de microscoop bekeken. Zo is de opbouw en structuur van de verflagen en de kleuren te zien.

De verflagen die op het beeld zitten zien er als volgt uit:

1. Grondering uit +/- 1515.
2. Hechtlaag uit +/- 1515. Deze laag is vrij korrelig. Door de spanning in de verflagen die daarop zitten ontstaan hierdoor de beschadigingen.
3. Polychromie uit +/- 1515.
4. Polychromie uit 1879, uitgevoerd in het atelier van Joseph Thissen te Roermond.

Van ons beeld zijn enkele röntgenfoto's gemaakt om te kijken hoe het beeld opgebouwd is. Daarop is te zien dat het kind aan Jozef gelijmd is. Ook is te zien dat hier en daar nog wat spijkers in het beeld zitten, vooral in de schouders van Jozef. De spijkervorm is middeleeuws.

Jacques Beelen.

Herzien 2022.

Eigen foto's behalve de röntgenfoto.

Met dank aan:

Eerwaarde heer pastoor M. Vankan.

Arnold Truyen SRAL Maastricht.

2010

Op 16 aug 2010 is het beeld op aanraden van de toenmalige Erfgoedinspectie uit den Haag geïnspecteerd door Stichting Restauratie Atelier Limburg uit Maastricht.

Het beeld vertoont een aantal plaatsen waar de polychromie los laat. Veelal op de toppen van de plooien.

Het beeld staat in de kerk in de buurt van verwarmingsroosters en de sacristie, niet optimaal.

Het SRAL vindt conservering van de beschadigingen wenselijk.

In oktober gaat het beeld voor conservering naar Maastricht.

Röntgenfoto hoofd.

Foto: Arnold Truyen SRAL.